

Mezinárodní a evropské právo

Daniel Bartoň

Univerzita Karlova v Praze
Evangelická teologická fakulta

Základy práva, 25. září 2013

Mezinárodní právo

Pojem mezinárodního práva

Subjekty mezinárodního
práva

Prameny mezinárodního
práva

Vztah českého a
mezinárodního práva

Evropské právo

Evropské právo a Evropská
unie

Prameny evropského práva

Vztah českého a
evropského práva

Závěr

Přehled přednášky

Mezinárodní a
evropské právo

Daniel Bartoň

Mezinárodní právo

Pojem mezinárodního práva

Subjekty mezinárodního práva

Prameny mezinárodního práva

Vztah českého a mezinárodního práva

Mezinárodní právo

Pojem mezinárodního práva

Subjekty mezinárodního
práva

Prameny mezinárodního
práva

Vztah českého a
mezinárodního práva

Evropské právo

Evropské právo a Evropská
unie

Prameny evropského práva

Vztah českého a
evropského práva

Závěr

Evropské právo

Evropské právo a Evropská unie

Prameny evropského práva

Vztah českého a evropského práva

Pojem mezinárodního práva

- ▶ **Mezinárodní právo** je soubor právních norem, které upravují vzájemné vztahy států a jiných subjektů mezinárodního práva a stanoví oprávněné způsoby jejich chování v rámci mezinárodního společenství
- ▶ Pro mezinárodní právo je charakteristické:
 - ▶ *zásada svrchované rovnosti* – jednotlivé státy jakožto subjekty mezinárodního práva jsou svrchované (suverénní) a jsou si navzájem rovné; mezinárodní právo nemá zákonodárce nadřazeného jednotlivým státům – zákonodárcem si je mezinárodní společenství; decentralizovaný výkon donucení
 - ▶ nedosahuje preciznosti a detailnosti vnitrostátních právních systémů
 - ▶ je částečně právem nepsaným (nezadeditelná úloha obyčejů)
 - ▶ tvořeno především právem hmotným
 - ▶ velmi úzká vazba na politiku

Základní zásady mezinárodního práva

- ▶ *Deklarace zásad přátelských vztahů a spolupráce mezi národy* vyhlášená v roce 1970 Valným shromážděním OSN uvádí 7 zásad:
 - ▶ zákaz hrozby silou nebo použití síly
 - ▶ mírové urovnávání mezinárodních sporů
 - ▶ nevměšování do vnitřních záležitostí státu
 - ▶ povinná spolupráce mezi národy
 - ▶ rovná práva a sebeurčení národů
 - ▶ svrchovaná rovnost států
 - ▶ poctivé dodržování mezinárodních závazků

Mezinárodní právo

Pojem mezinárodního práva

Subjekty mezinárodního práva

Prameny mezinárodního práva

Vztah českého a mezinárodního práva

Evropské právo

Evropské právo a Evropská unie

Prameny evropského práva

Vztah českého a evropského práva

Závěr

Subjekty mezinárodního práva

- ▶ **Státy** – definovány územím, obyvatelstvem a veřejnou mocí, která se na daném území prosazuje
- ▶ **Mezinárodní organizace** (mezivládní povahy)
- ▶ Povstalci, národněosvobozenecká hnutí, mezinárodní teroristické sítě
- ▶ Svatá stolice, Svrchovaný řád maltézských rytířů, Mezinárodní výbor Červeného kříže, města s mezinárodním statutem
- ▶ Jednotlivci

Mezinárodní právo

Pojem mezinárodního práva

Subjekty mezinárodního práva

Prameny mezinárodního práva

Vztah českého a mezinárodního práva

Evropské právo

Evropské právo a Evropská unie

Prameny evropského práva

Vztah českého a evropského práva

Závěr

Mezinárodní organizace

- ▶ **Organizace spojených národů (OSN)**
 - ▶ Valné shromáždění, Rada bezpečnosti, Sekretariát v čele s generálním tajemníkem, Mezinárodní soudní dvůr
 - ▶ Vysoký komisař OSN pro uprchlíky, UNICEF, WHO
 - ▶ Rada pro lidská práva (dříve Komise pro lidská práva), Výbor pro lidská práva, další orgány vytvořené úmluvami o lidských právech
- ▶ **Rada Evropy**
 - ▶ Parlamentní shromáždění, Benátská komise
 - ▶ Evropský soud pro lidská práva
- ▶ Evropská unie
- ▶ Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě

Mezinárodní právo

Pojem mezinárodního práva

Subjekty mezinárodního práva

Prameny mezinárodního práva

Vztah českého a mezinárodního práva

Evropské právo

Evropské právo a Evropská unie

Prameny evropského práva

Vztah českého a evropského práva

Závěr

▶ Mezinárodní úmluvy

- ▶ ujednání dvou nebo více subjektů mezinárodního práva, které má z vůle těchto subjektů mezinárodněprávní účinky a řídí se mezinárodním právem
- ▶ kodifikace mezinárodního práva

▶ Mezinárodní obyčej

- ▶ Obecné zásady právní uznávané civilizovanými národy
- ▶ Soudní rozhodnutí a učení nejkvalifikovanějších znalců veřejného práva různých národů
- ▶ Jednostranné právní akty (notifikace, uznání, protest, zřeknutí se, příslib, akty mezinárodních organizací)

Mezinárodní právo

Pojem mezinárodního práva

Subjekty mezinárodního práva

Prameny mezinárodního práva

Vztah českého a mezinárodního práva

Evropské právo

Evropské právo a Evropská unie

Prameny evropského práva

Vztah českého a evropského práva

Závěr

Úmluvy zajímavé pro sociální práci

- ▶ Evropská úmluva o lidských právech (1950)
- ▶ Evropská sociální charta (1961, revidována 1996)
- ▶ Úmluva o lidských právech a biomedicíně (1997)
- ▶ Úmluva o právech osob se zdravotním postižením (2006)
- ▶ Úmluva o právech dítěte (1989)
- ▶ Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen (1979)

Mezinárodní právo

Pojem mezinárodního práva

Subjekty mezinárodního práva

Prameny mezinárodního práva

Vztah českého a mezinárodního práva

Evropské právo

Evropské právo a Evropská unie

Prameny evropského práva

Vztah českého a evropského práva

Závěr

Poměr mezinárodního a vnitrostátního práva

- ▶ **Monismus** – právo vnitrostátní a mezinárodní tvoří jeden právní systém
- ▶ **Dualismus** – mezinárodní a vnitrostátní právo tvoří dva zcela oddělené systémy (pokud má být mezinárodněprávní norma závazná vnitrostátně, je nutné ji „zkopírovat“ do vnitrostátního práva)
- ▶ **Smíšená koncepce** – v praxi nejčastější

Mezinárodní právo

Pojem mezinárodního práva

Subjekty mezinárodního práva

Prameny mezinárodního práva

Vztah českého a mezinárodního práva

Evropské právo

Evropské právo a Evropská unie

Prameny evropského práva

Vztah českého a evropského práva

Závěr

Vztah českého a mezinárodního práva

- ▶ Čl. 1 odst. 2 Ústavy stanoví:

Česká republika dodržuje závazky, které pro ni vyplývají z mezinárodního práva.

- ▶ Čl. 10 Ústavy stanoví:

Vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána, jsou součástí právního řádu; stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva.

Evropské právo a Evropská unie

- ▶ **Evropským právem** chápeme v současnosti právo Evropské unie (a Evropského společenství atomové energie); pro právo Evropské unie používáme také název *unijní právo*
- ▶ *Komunitární právo* – právo Evropských společenství do Lisabonské smlouvy (tj. 1952–2009)
- ▶ Členské státy EU přenesly část svých pravomocí na EU; EU má v některých oblastech výlučné pravomoci, v některých je sdílí s členskými státy

Mezinárodní právo

Pojem mezinárodního práva

Subjekty mezinárodního práva

Prameny mezinárodního práva

Vztah českého a mezinárodního práva

Evropské právo

Evropské právo a Evropská unie

Prameny evropského práva

Vztah českého a evropského práva

Závěr

Charakteristika evropského práva

- ▶ Právo EU je samostatný právní řád tvořený funkčním souborem norem hmotněprávní i procesněprávní povahy přímo i nepřímo aplikovatelných, upravující právní vztahy vznikající při dosahování cílů EU
- ▶ Kombinuje prvky různých právních kultur (např. klade důraz na psané právo na základě práva kontinentálního a zároveň přistupuje k rozsudkům Soudního dvora EU jako k precedentům)
- ▶ Čerpá jak z práva mezinárodního, tak z vnitrostátních právních řádů

Mezinárodní právo

Pojem mezinárodního práva

Subjekty mezinárodního práva

Prameny mezinárodního práva

Vztah českého a mezinárodního práva

Evropské právo

Evropské právo a Evropská unie

Prameny evropského práva

Vztah českého a evropského práva

Závěr

Orgány Evropské unie

- ▶ **Evropský parlament** – zastupuje zájmy občanů EU
- ▶ **Evropská rada** – schází se 2x za půl roku, sdružuje nejvyšší státní představitele, určuje obecné politické směry a priority
- ▶ **Rada** – skládá se ze zástupců vlád a schází se v různých formacích
- ▶ **Evropská komise** – zastupuje zájmy evropské integrace, připravuje největší objem právních předpisů
- ▶ **Soudní dvůr Evropské unie**
- ▶ Evropská centrální banka, Účetní dvůr

Mezinárodní právo

Pojem mezinárodního práva

Subjekty mezinárodního práva

Prameny mezinárodního práva

Vztah českého a mezinárodního práva

Evropské právo

Evropské právo a Evropská unie

Prameny evropského práva

Vztah českého a evropského práva

Závěr

Primární právo

- ▶ „Ústava“ EU vymezující předmět, subjekty a principy evropského práva
- ▶ Soustava mnohostranných mezinárodních smluv
- ▶ **Zakládací smlouvy** – Smlouva o EU, Smlouva o fungování EU, Smlouva o založení Evropského společenství pro atomovou energii a jejich novelizace (Jednotný evropský akt, Maastrichtská smlouva, Amsterdamská smlouva, Niceská smlouva a Lisabonská smlouva)
- ▶ Smlouvy o přistoupení
- ▶ Listina základních práv EU

Mezinárodní právo

Pojem mezinárodního práva

Subjekty mezinárodního práva

Prameny mezinárodního práva

Vztah českého a mezinárodního práva

Evropské právo

Evropské právo a Evropská unie

Prameny evropského práva

Vztah českého a evropského práva

Závěr

Nepsané prameny práva

▶ **Obecné zásady právní**

- ▶ zásady společné právním řádům členských států (např. *ne bis in idem*)
- ▶ zásady odvozené z povahy EU jakožto společenství práva (např. právní jistota, proporcionalita)
- ▶ zásady mezinárodního práva (které jsou vhodné pro EU)

▶ Základní lidská práva

- ▶ **Strukturální principy fungování EU** – např. loajalita, solidarita, zákaz diskriminace na základě státní příslušnosti, subsidiarita

Mezinárodní právo

Pojem mezinárodního práva

Subjekty mezinárodního práva

Prameny mezinárodního práva

Vztah českého a mezinárodního práva

Evropské právo

Evropské právo a Evropská unie

Prameny evropského práva

Vztah českého a evropského práva

Závěr

Sekundární právo

- ▶ **Nařízení** – je závazné a přímo použitelné ve všech svých částech
- ▶ **Směrnice**
 - ▶ závazné pro státy co do zamýšleného výsledku
 - ▶ pokud směrnice není provedena ve stanovené lhůtě, mohou se některá ustanovení směrnice stát přímo použitelnými a mít přímý účinek; dále může jednotlivec na státu požadovat náhradu škody a může být podána žaloba na porušení Smluv
- ▶ **Rozhodnutí** – závazné v celém svém rozsahu, má zpravidla adresáty
- ▶ Doporučení, stanoviska, sdělení Komise, vysvětlení, bílé knihy, zelené knihy atp. – nezávazné, ale slouží jako vodítka

Mezinárodní právo

Pojem mezinárodního práva

Subjekty mezinárodního práva

Prameny mezinárodního práva

Vztah českého a mezinárodního práva

Evropské právo

Evropské právo a Evropská unie

Prameny evropského práva

Vztah českého a evropského práva

Závěr

Zásady uplatnění práva EU I

- ▶ **přímá použitelnost** – všechny normy práva EU mají v právních řádech členských států postavení pozitivního práva
- ▶ **přednost** – dostane-li se přímo použitelná norma práva EU do aplikační kolize s normou národní, má před ní aplikační přednost

Mezinárodní právo

Pojem mezinárodního práva

Subjekty mezinárodního práva

Prameny mezinárodního práva

Vztah českého a mezinárodního práva

Evropské právo

Evropské právo a Evropská unie

Prameny evropského práva

Vztah českého a evropského práva

Závěr

Zásady uplatnění práva EU II

▶ **přímý účinek**

- ▶ mnohé normy práva EU mohou přímo zakládat práva a povinnosti jednotlivců, jichž se lze dovolat u národních soudů (taková norma musí být dostatečně jasná a přesná, bezpodmínečná a schopná vyvolat právní účinky bez prováděcího opatření)
- ▶ *vertikální účinek* – jednotlivec vůči státu
- ▶ *horizontální účinek* – mezi jednotlivci (výjimečné)

- ▶ **nepřímý účinek** – nemá-li norma práva EU přímý účinek, může mít účinek nepřímý, spočívající v povinnosti aplikačních orgánů členských států aplikovat národní normu v co největším souladu s normou EU (povinnost *eurokonformního výkladu*)

Mezinárodní právo

Pojem mezinárodního práva

Subjekty mezinárodního práva

Prameny mezinárodního práva

Vztah českého a mezinárodního práva

Evropské právo

Evropské právo a Evropská unie

Prameny evropského práva

Vztah českého a evropského práva

Závěr

Odpovědnost členského státu za škodu

- ▶ Členský stát EU odpovídá za škodu způsobenou jednotlivci porušením práva EU za následujících podmínek:
 - ▶ porušené pravidlo mělo za cíl přidělení práv jednotlivci
 - ▶ existuje dostatečně závažné porušení normy EU
 - ▶ existuje příčinná souvislost mezi porušením a škodou

Mezinárodní právo

Pojem mezinárodního práva

Subjekty mezinárodního práva

Prameny mezinárodního práva

Vztah českého a mezinárodního práva

Evropské právo

Evropské právo a Evropská unie

Prameny evropského práva

Vztah českého a evropského práva

Závěr

Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. II. ÚS 3/06

- ▶ O čem daný případ byl?
- ▶ Co Vás na argumentaci Ústavního soudu zaujalo?
- ▶ Co náález říká o vztahu českého a evropského práva?
- ▶ Co si myslíte o následujícím citátu?

Obecné soudy by zřejmě v daném případě měly nalézt takový výklad ustanovení občanského zákoníku ve znění účinném v době uzavření smlouvy mezi stěžovatelem a společností ZEPTER INTERNATIONAL, s. r. o., který bude reflektovat nejen shora uváděné ústavněprávní podmínky, ale též i obsah a účel evropské ochrany spotřebitele obsažené v příslušných směrnících, byť v okamžiku vzniku vztahu neexistovala v právním řádu výslovná úprava implementující tyto směrnice a Česká republika nebyla členem EU.

Mezinárodní právo

Pojem mezinárodního práva

Subjekty mezinárodního práva

Prameny mezinárodního práva

Vztah českého a mezinárodního práva

Evropské právo

Evropské právo a Evropská unie

Prameny evropského práva

Vztah českého a evropského práva

Závěr

Závěr

- ▶ Dotazy
- ▶ Užitečná literatura pro podrobnější seznámení:
 - ▶ Jiří Malenovský: *Mezinárodní právo veřejné* (kterékoliv z pozdějších vydání)
 - ▶ James Crawford: *Brownlie's Principles of Public International Law*, 8. vydání (OUP 2012)
 - ▶ Pavel Svoboda: *Úvod do evropského práva*
- ▶ Na příště přečíst: Rowan Williams: *Human Rights and Religious Faith*, <http://rowanwilliams.archbishopofcanterbury.org/articles.php/2370/human-rights-and-religious-faith> (je k dispozici i audionahrávka přednášky)

Mezinárodní právo

Pojem mezinárodního práva

Subjekty mezinárodního práva

Prameny mezinárodního práva

Vztah českého a mezinárodního práva

Evropské právo

Evropské právo a Evropská unie

Prameny evropského práva

Vztah českého a evropského práva

Závěr